

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМА Билтен

Број
Број
Number **207/208**

У фокусу

У првом полугодишту 2022 суфицит нето наплате индиректних пореза у БиХ је износио 568,4 мил КМ, док је у јулу и августу 2022 наплаћено 91,6 мил КМ више него у иста два мјесеца 2021 (Графикон 1), при чему се половина ефеката односи на акцизе на дуванске прерађевине. Потребно је имати у виду и чињеницу да је већина ефеката из првог полугодишта већ била укључена у очекивани раст прихода буџета нивоа влада за 2022.годину. С обзиром на успоравање стопе раста (Графикон 2) очигледно је да је простор за финансирање различитих антикризних мјера из суфицита индиректних пореза све мањи, поготово кад се узме у обзир структура расподјеле прихода од индиректних пореза у ентитетима (о систему расподјеле на ентитете и у ентитетима вид. ОМА Билтен бр. 168/169).

Графикон 1

Графикон 2

За пореске администрације расподјела пореских прихода на нивое влада је питање од секундарне важности. Међутим, у систему индиректних пореза у БиХ расподјела прихода од индиректних пореза је јако повезана са концептом система ПДВ-а, јер је главних критеријум за расподјелу прихода ентитетима крајња потрошња у ентитетима приказана у пријавама ПДВ-а. Технички, исказивање крајње потрошње, односно износа ПДВ-а на који обвезник нема право поврата, по ентитетима директно је повезано је са бројем стопа ПДВ-а у систему ПДВ-а, из чега имплицира да већи број стопа ПДВ-а подразумијева и технички сложенију расподјелу прихода. Питање импликација увођења двије или три стопе ПДВ-а на расподјелу прихода од индиректних пореза је у потпуности занемарено у јавним расправама. С обзиром да су приходи од индиректних пореза основни извор за враћање спољног дуга и главни извор за финансирање буџета проблематика расподјеле прихода од индиректних пореза је кључна за све нивое влада БиХ.

др Динка Антић
шеф Одјељења

Садржај:

Расподјела индиректних пореза у БиХ и диференциране стопе ПДВ-а	2
Анализа прихода од ПДВ-а у периоду 2006-2021	8
Анализа наплате прихода од акциза на кафу	15

техничка обрада : Сулејман Хасановић, ИТ сарадник
лектор : Дарија Комленовић, проф. англистике

Расподјела индиректних пореза у БиХ и диференциране стопе ПДВ-а

(аутор: др Динка Антић)

Фискални систем Босне и Херцеговине одликује низ специфичности и парадокса, у односу на друге земље, на првом мјесту, специфично уставно уређење Босне и Херцеговине, са јако високим степеном фискалне децентрализације, с једне стране, и висок степен централизације пореза из којих се финансирају сви нивои владе, са великим степеном међузависности централне и ентитетских влада у погледу политике, администрирања и расподјеле, с друге стране. Наведене специфичности одразиле су се и на систем ПДВ-а, који се у великој мјери разликује од стандардних ПДВ-е система савремених држава.

Специфичности се огледају у сљедећем:

- (i). неубичајеном институционалном устројству администрирања ПДВ-ом, који подразумијева успоставу пореске администрације за индиректне порезе, која обједињује царинску и пореску функцију;
- (ii). јединственом концепту управљања политиком ПДВ-а у форми Управног одбора, као једином тијелу које је надлежно за креирање политике индиректних пореза у БиХ;
- (iii). јединственом концепту расподјеле индиректних пореза, укључујући и прихода од ПДВ-а, који се базира на крајњој потрошњи исказаној на ПДВ пријавама;
- (iv). у пореској структури у којој доминира ПДВ-е, тако да од наплате ПДВ-а зависи финансирање буџета свих нивоа власти у БиХ.

Свеобухватна анализа импликација иницијатива за увођење диференцираних стопа ПДВ-а треба да укључи сагледавање утицаја наведених специфичности система ПДВ-а и ограничења политике ПДВ-а која она намећу. У овом броју Билтена у фокусу су импликације увођења диференцираних стопа ПДВ-а на расподјелу индиректних пореза – питање које је у потпуности занемарено у јавним расправама.

О концепту расподјеле индиректних пореза у БиХ

Систем финансирања нивоа владе у БиХ из индиректних пореза се састоји из два нивоа расподјеле: ниво БиХ, у складу са одредбама Закона о систему индиректног опорезивања, и ентитетски ниво, у смислу расподјеле трансфера индиректних пореза дозначених ентитетима, а у складу са ентитетским прописима¹. У складу са законским одредбама прикупљена средства на јединствени рачун (ЈР) се распоређују дневно према редослиједу утврђеном законом. Приоритет у расподјели прихода од индиректних пореза има поврат обвезницима, потом финансирање буџета² институција БиХ, а преостали износ се дијели између ентитета и Брчко Дистрикта. Потребно је нагласити да се од 2009. путарина³ из цијене нафтних деривата која је намијењена за изградњу аутопутева искључује из расподјеле прихода ентитетима и Дистрикту⁴.

Концепт⁵ расподјеле прихода од индиректних пореза ентитетима и Дистрикту подразумијева да се "дио преосталог износа који се преноси Федерацији, Републици Српској и Дистрикту утврђује на темељу њихова удјела у крајњој потрошњи приказаног у пријавама пореза на додату вриједност". Да би се осигурала примјена наведеног концепта било је нужно да ПДВ

¹ У Федерацији БиХ расподјела се врши у складу са Законом о припадности прихода, а у РС у складу са Законом о буџетском систему.

² У буџет институција БиХ сваког дана се уплаћује једнак износ са јединственог рачуна УИО, сукладно висини издвајања са јединственог рачуна УИО који је прописан годишњим буџетом институција БиХ.

³ Од 1.7.2009. намјенска путарина је износила 0,10/литри деривата нафте, а од 1.2.2018. 0,25 КМ/литри.

⁴ Намјенска путарина се расподјељује према коефицијентима расподјеле које утврђује Управни одбор УИО.

⁵ Чл 21. Закона о систему индиректног опорезивања.

пријава садржи податке о крајњој потрошњи за ФБИХ, РС и Брчко Дистрикт⁶. С обзиром на фракциони начин обрачуна ПДВ примјена критерија је у књиговодству обвезника захтијевала аналитичко разврставање ПДВ код продаје, са засебном евиденцијом продаја у ФБИХ, РС и Брчком које представљају крајњу потрошњу (малопродаја, сопствена потрошња, у одређеним случајевима код обвезника који имају ослобођени промет или се укида право одбитка улазног ПДВ) у односу на остале продаје у прометном ланцу за које се призна право на одбитак улазног ПДВ.

Одлуком Високог представника од 1.7.2007. коефицијент расподјеле за Брчко се утврђује по другачијој методологији, а не може бити нижи од 3,55%. Из тог разлога за важећи концепт расподјеле прихода од индиректних пореза релевантни су само односи између ентитета.

Технички аспект расподјеле индиректних пореза

Треба имати у виду да концепт расподјеле индиректних пореза у БиХ технички разрађен⁷ на начин да се због временске неусклађености подношења пријава ПДВ-а⁸ и расподјеле прихода расподјела врши на основу кварталних коефицијената расподјеле који су привременог карактера. Квартални коефицијенти се доносе од стране УО УИО *ex ante*, унапријед, за квартал који тек треба наступити. Због временске неусклађености израчун кварталних коефицијената расподјеле се темељи на историјским подацима о крајњој потрошњи из ПДВ пријава претходна три мјесеца, с тим да се ради с помаком од једног мјесеца због рокова за подношење пријава⁹. Омогућена су и два привремена поравнања. За прво привремено поравнање узимају се подаци о крајњој потрошњи из ПДВ пријава и наплата индиректних пореза за прво полугодиште текуће године, те се сучељава расподјела прихода на ентитете према привременим кварталним коефицијентима у првом полугодишту са расподјелом према стварним коефицијентима израчунатих за исто полугодиште. Прописано је и привремено поравнање за цијелу фискалну годину када се сучељавају годишњи подаци о крајњој потрошњи са годишњом наплатом индиректних пореза и њиховом расподјелом на основу кварталних коефицијената. Прописано је и коначно поравнање између ентитета након извршене екстерне ревизије. Поравнања су нужна из разлога што су допуштене корекције на поднесеним ПДВ пријавама у року од пет година од истека мјесеца на који се односе, као и корекције у ИТ систему УИО на основу инспекцијских рјешења и судских пресуда.

Имајући у виду да пресудну улогу за исправно евидентирање крајње потрошње у ПДВ пријавама имају обвезници било је нужно успоставити систем контрола унутар УИО, али и надзор од стране УО УИО, како би се осигурала поузданост података на темељу којих се израчунавају коефицијенти и врши расподјела индиректних пореза између ентитета. Не треба заборавити на чињеницу да расподјела заједничких прихода и у развијеним земљама увијек представља фактор могућих неспоразума и конфликта у погледу удјела административних јединица (покрајина, провинција, региона) у приходима. Слично се дешавало и у БиХ, а несугласице између ентитета су знале резултовати блокадом расподјеле или неусвајањем текућих кварталних коефицијената расподјеле.

Преглед примијењених коефицијената расподјеле прихода од индиректних пореза за ФБИХ (Графикон 1) и РС (Графикон 2) у посљедњих шест година показује дужи период од чак три године у којем се није могао постићи договор о кварталним коефицијентима, те су се примјењивали посљедњи усвојени коефицијенти. Међутим, у посљедње двије године остварен је значајан помак у политици расподјеле, те се, темељем стеченог повјерења

⁶ У суштини уписује се ПДВ из крајње потрошње, а не основица (потрошња) на коју је обрачунат.

⁷ Вид. Правилник о израчуну коефицијената дозначавања ентитетима (Службени гласник БиХ" бр. 62/08)

⁸ Према Закону о ПДВ-у пријава за мјесец t се подноси до 10. дана у мјесецу $t+1$.

⁹ Нпр. израчун коефицијента за трећи квартал (јули, август, септембар) врши се у јуну након што су доступни подаци о крајњој потрошњи из ПДВ пријава за март, април и мај.

између ентитета, редовно усвајају квартални коефицијенти расподјеле и врше привремена полугодишња и годишња поравнања између ентитета.

Графикон 1

Извор: Одлуке УО УИО, објаве одлука у Службеним гласницима БиХ у периоду 2016-2022

Графикон 2

Извор: Одлуке УО УИО, објаве одлука у Службеним гласницима БиХ у периоду 2016-2022

Импликације увођења диференцираних стопа ПДВ-а на расподјелу индиректних пореза

Увођење диференцираних стопа ПДВ-а захтијева одређене измјене у регулативи и техничком обрачуна крајње потрошње, што би се, у коначници, неминовно негативно одразило на расподјелу прихода од индиректних пореза.

Крајња потрошња представља основицу за обрачун ПДВ-а на који обвезник нема право поврата. У пријавама ПДВ-а се засебно исказује крајња потрошња за сваки ентитет и

Дистрикт, а *de facto* то је **износ ПДВ-а**. Математички гледано код обрачуна коефицијената у условима примјене једне стопе ПДВ-а релативни односи између ентитета остају исти без обзира поредили крајњу потрошњу (неопорезиву основицу) или ПДВ на који обвезник нема право поврата. Међутим, уколико се уведу двије стопе ПДВ-а у пољима ће се наћи микс ПДВ-а из крајње потрошње по сниженој и вишој стопи и неће бити могуће израчунати стварну крајњу потрошњу (основицу). Стога је нужно **увести додатна поља у ПДВ пријави за снижену стопу¹⁰ за сваки ентитет и Дистрикт**, а у свих 6 поља треба уписивати **искључиво износ крајње потрошње, прије опорезивања**. Ово је нужно истакнути како би се осигурала конзистентност података.

Увођење више стопа ПДВ-а у смислу расподјеле прихода захтијева сљедеће:

- УО УИО треба усвојити измјене Правилника, у члановима у којима се прописује методологија израчуна коефицијената на темељу података о крајњој потрошњи из ПДВ пријава;
- УО УИО треба усвојити измјену формата пријаве ПДВ-а, додавањем нових поља, уз адекватне измјене УИО у ИТ систему и у извјештајима које УИО доставља Управном одбору;
- пореске управе ентитета и Дистрикта морају прописати измјене фискалног рачуна који ће одражавати више стопа ПДВ-а како би контролисали крајњу потрошњу;
- обвезници ће морати прилагодити своје евиденције (књиге излазних фактура) у којима ће осигурати и додатна поља за крајњу потрошњу за промет у крајњој потрошњи по сниженој стопи, која ће им послужити као основа за попуњавање ПДВ пријаве, а инспекторима УИО као подлога за контролу тачности података о крајњој потрошњи исказаној на ПДВ пријави;
- нужне су измјене софтвера за фискалне касе/системе.

Осим наведеног, потребна су опсежна прилагођавања у УИО (Антић, 2011).

Наравно, у ситуацији када се поред стандардне стопе од 17% предлаже увођење и снижене стопе и више стопе за луксузна добра ситуација постаје сложенија у погледу броја додатних поља за крајњу потрошњу на ПДВ пријавама, којих је потребно 9, што захтијева измјене дизајна базе података пореске апликације, измјене софтвера на фискалним касама и софтвера и аналитичких евиденција у рачуноводству, како би се креирала основа за попуњавање поља крајње потрошње по стопама ПДВ-а у измијењеним ПДВ пријавама.

Проблематика расподјеле у систему диференцираних стопа ПДВ-а

Проблематика расподјеле индиректних пореза у БиХ у систему ПДВ-а са више стопа ПДВ-а не завршава се само испуњавањем правно-административних и техничких предуслова. Наиме, како се ради о озбиљним измјенама процедура и евиденција код обвезника нужно је да се обвезници који исказују крајњу потрошњу (малопродаја и др.) прате од стране УИО дужи

¹⁰ То налажу одредбе Закона о уплатама на јединствени рачун и расподјели прихода („Службени гласник БиХ” бр. 55/04, 34/07, 49/09 и 91/17) у чл. 136. „ Коефицијент дозначавања ентитета утврђује се као однос сума крајње потрошње приказане у пријавама пореза на додату вриједност за робу и услуге на територији датог корисника прихода и сума крајње потрошње приказане у пријавама пореза на додату вриједност на територији Босне и Херцеговине, које су унесене у евиденцију Управе за исти период. Информација о крајњој потрошњи уноси се у евиденцију Управе на основу пријава пореза за који обвезник нема право поврата, **посебно за сваку стопу пореза на додату вриједност**.

период. То је нужно како би се стекао **увид у тачност и свеобухватност исказаних података у ПДВ пријавама.**

Чак и ако квалитет података о крајњој потрошњи за више стопа не би био проблематичан постојао би проблем примјене важеће методологије за израчун кварталних коефицијената расподјеле у условима постојања више стопа ПДВ-а због неконзистентности података из тромјесечних интервала (мјесечних ПДВ пријава за три мјесеца) за које се узимају подаци о крајњој потрошњи и интервала за које се коефицијенти израчунавају (квартали) - Графикон 3.

Графикон 3

Уколико се диференциране стопе уводе привремено, нпр. у периоду од шест мјесеци од 01.10.2022. до 31.03.2023., то би значило да се за израчун коефицијента расподјеле за четврти квартал 2022. користе подаци из пријава за јуни, јули и август 2022. према концепту једне стопе ПДВ-а. Међутим, за израчун кварталног коефицијента за први квартал 2023. подаци са ПДВ пријава нису конзистентни јер укључују податке о крајњој потрошњи за једну стопу (ПДВ пријава за септембар 2022) и податке о крајњој потрошњи по више стопа (ПДВ пријаве за октобар и новембар 2022).

Да би се уочени проблем премостио могућа је суспензија расподјеле према постојећем Правилнику, односно замрзавање последњег кварталног коефицијента прије ступања на снагу измјена Закона о ПДВ-у како би се осигурала неометана расподјела прихода у вријеме примјене измјена Закона. Наравно, након истека периода привремене примјене диференцираних стопа због тромјесечних интервала опет се јавља проблем примјене стандардног концепта израчуна кварталних коефицијената са подацима са ПДВ пријава из система са једном стопом и система са двије/више стопа¹¹. Међутим, и кад би се премостили наведени проблеми поставља се питање наредних привремених полугодишњих и годишњих поравнања у ситуацији када у ИТ систему у периоду од шест или дванаест мјесеци имамо неконзистентан скуп података, који није било могуће временски верификовати у склопу контрола примјене више стопа ПДВ-а у кратком року.

Друго рјешење проблема расподјеле у вријеме привремене примјене диференцираних ПДВ стопа може бити прелазак на потпуно нови модел расподјеле на основу мјесечних коефицијената, за које би се узимали подаци из једне ПДВ пријаве, нпр. последње мјесечне пријаве коју су обвезници поднијели УИО. Но, мјесечни коефицијенти, за разлику од кварталних, су више подложни осцилацијама с обзиром на снажне осцилације мјесечне наплате индиректних пореза (Регоје, 2020), што би унијело нестабилност у расподјелу и у финансирање буџета. Коначно, да би се примјењивао нови модел расподјеле потребан је

¹¹ У нашем примјеру, био би проблем израчун коефицијента за трећи квартал 2023., јер се користе подаци из пријава за март 2023., када је у функцији систем диференцираних стопа, те пријава за април и мај 2023. са подацима из система са једном стопом.

консензус како институција БиХ, тако и оба ентитета, што би захтијевало доношење новог правилника о расподјели индиректних пореза.

Коначно, треба нагласити да увођење диференцираних стопа нарушава интегритет постојеће пореске апликације и похрањених података из ПДВ пријава. Проблем са пољима крајње потрошње је много шири и озбиљнији од горе описног, јер се у истој бази података не смије стварати микс података различитог садржаја. До увођења диференцираних стопа у пољима 32, 33 и 34 ПДВ пријава били су износи обрачуног ПДВ-а, а од момента увођења диференцираних стопа требају бити износи крајње потрошње. Није могуће у истим пољима имати различит садржај података, те, у циљу заштите интегритета базе података, у случају увођења диференцираних стопа било би нужно за све историјске податке о обрачуног ПДВ-у у пољима 32, 33 и 34 за све пријаве од 2006. за који се не остварује право поврата извршити прерачун у крајњу потрошњу. Међутим, то би отворило други, још већи проблем вјеродостојности података у бази података у односу на извор (ПДВ пријаве) и неусклађености евиденција на које се ослањају инспектори УИО (база података) и аналитичких евиденција обвезника, поготово што је велики број пријава још увијек активан, што због петогодишњег периода могућих измјена, што због отворених управних и судских поступака. Друга опција је да се у новим пољима уписује износ ПДВ-а за сваки ентитет/Брчко за нижу стопу. Но, такав приступ би захтијевао да се сваки пут приликом извоза података за потребе израчуна коефицијената врши прерачун како би се добили исправни износи крајње потрошње (основица за ПДВ-е) за сваки ентитет/Брчко. Увођење треће стопе ПДВ-а наведени проблем технички чини још сложенијим.

Међутим, без обзира на одабрани приступ, остаје проблем немогућности брзог верификовања података у новим пољима ПДВ пријаве у периоду примјене диференцираних стопа, што угрожава постизање договора око поравнања између ентитета.

Закључак

Из горње анализе импликација увођења диференцираних стопа ПДВ-а у БиХ на систем расподјеле индиректних пореза може се закључити следеће:

- Показало се да је повјерење између корисника расподјеле индиректних пореза кључно за неометано функционисање система индиректног опорезивања у БиХ, а тиме и за стабилно финансирање свих нивоа влада.
- Анализа је показала да би увођење диференцираних стопа ПДВ-а дерогирало важећи концепт расподјеле прихода од индиректних пореза, јер су нужне измјене проведбених правила и техничка прилагођавања свих кључних актера (УИО, обвезника, ентитетских пореских управа).
- Због немогућности верификовања исказивања података о крајњој потрошњи на ПДВ пријавама за више ПДВ стопа у кратком року постоји опасност да се уруши тешко стечено повјерење ентитета у валидност података, чиме се доводе у питање будућа поравнања прихода између ентитета.

ЛИТЕРАТУРА

Антић Д. (2011). „Студија о импликацијама диференцираних стопа ПДВ-а у Босни Херцеговини“, Управни одбор УИО, www.oma.uino.gov.ba

Регоје, А. (2020). “Мјесечне флукуације прихода од индиректних пореза”. ОМА билтен #175, јануар/фебруар 2020, www.oma.uino.gov.ba.

Анализа прихода од ПДВ-а у периоду 2006-2021

(Припремила: Александра Регоје, макроекономиста)

Порез на додату вриједност (ПДВ) је у Босни и Херцеговини уведен у 2006. години и од тада представља најиздашнији порески приход. Порески систем БиХ потрошно је оријентисан а индиректни порези чине преко 4/5 пореских прихода опште владе БиХ.¹² Приходи од ПДВ-а чине преко 63% нето прихода од индиректних пореза.¹³

ПДВ је свефазни порез на промет који се обрачунава и плаћа у свим фазама производног и продајног циклуса, и то само на износ додате вриједности остварене тој фази. Обавезе и систем плаћања ПДВ-а регулисани у БиХ су Законом о порезу на додату вриједност.¹⁴ Према одредбама Закона, ПДВ се плаћа на: (1) Промет добара и услуга које порески обвезник изврши на територији БиХ уз накнаду; (2) Увоз добара у БиХ. Ако је износ улазног пореза у пореском периоду већи од износа излазне пореске обавезе за исти период, обвезник има право на поврат разлике. Сваки доспјели поврат враћа се у року од 60 дана од истека рока за предају ПДВ пријаве. Изузеци су обвезници чија је основна дјелатност извоз добара и који у узастопним пријавама за ПДВ исказују износ улазног пореза који је већи од њихове излазне пореске обавезе. Они имају право на поврат у року од 30 дана од подношења ПДВ пријаве. Ако обвезник одлучи да му се не изврши поврат разлике, онда се она признаје као порески кредит.

У првом дијелу овог прилога анализирана је наплата прихода од ПДВ-а по компонентама (брutto, поврати, нето) у периоду од његовог увођења до 2021. године. У другом дијелу анализирана је наплата и структура бруто прихода од ПДВ-а према њеним компонентама: ПДВ на увоз, домаћи ПДВ и остали приходи од ПДВ-а. У трећем дијелу прилога представљени су резултати регресионе анализе на основу података о бруто наплати ПДВ-а и података о националним рачунима, те изведени закључци о утицају компоненти БДП-а на структуру бруто прихода од ПДВ-а. Четврти дио прилога приказује структуру остварења потраживања ПДВ обвезника у виду примљених ПДВ поврата или кориштења пореских кредита, а презентована је и симулација утицаја промјене те структуре на бруто наплату ПДВ-а

I Наплата прихода од ПДВ-а у периоду 2006-2021

У односу на базну 2006. годину, која је година увођења ПДВ-а, бруто наплата ПДВ-а у 2021. години је више него удвостручена (графикон 1, лијево). Са 2.786,3 мил КМ у 2006. години, бруто наплата ПДВ-а је у 2021. години нарасла на 5.931,6 мил КМ (базни индекс 212,9). Исплата поврата у наведеном периоду је више него четворостручена (базни индекс 444,9), поготово јер је 2006. година карактеристична по суспензији поврата за обвезнике који нису претежни извозници, те по томе што је исплата поврата започела тек у мјесецу марту. Стога раст нето наплате ПДВ-а у истом периоду није пратио раст бруто наплате (базни индекс 2021/2006 износио је 180,9). У 2007. години је исплаћен значајан дио поврата који се односио на претходну годину. Крајем 2007. се дотадашња стопа од 10% издвајања на рачун резерви за поврат индиректних пореза показала недовољном, што је довело до проблема у сервисирању исплате поврата. Почетком фебруара 2008. године Управни одбор УИО је превазишао проблем резерви тиме што је донио одлуку да се на рачун резерви издваја 10%, а у случају да наведени износ није довољан за исплату доспјелих обвеза примјењује се Члан 9. Закона о уплатама на јединствени рачун и расподјели прихода, гдје се „резерва рачуна као сума поврата за сљедећи радни дан“.

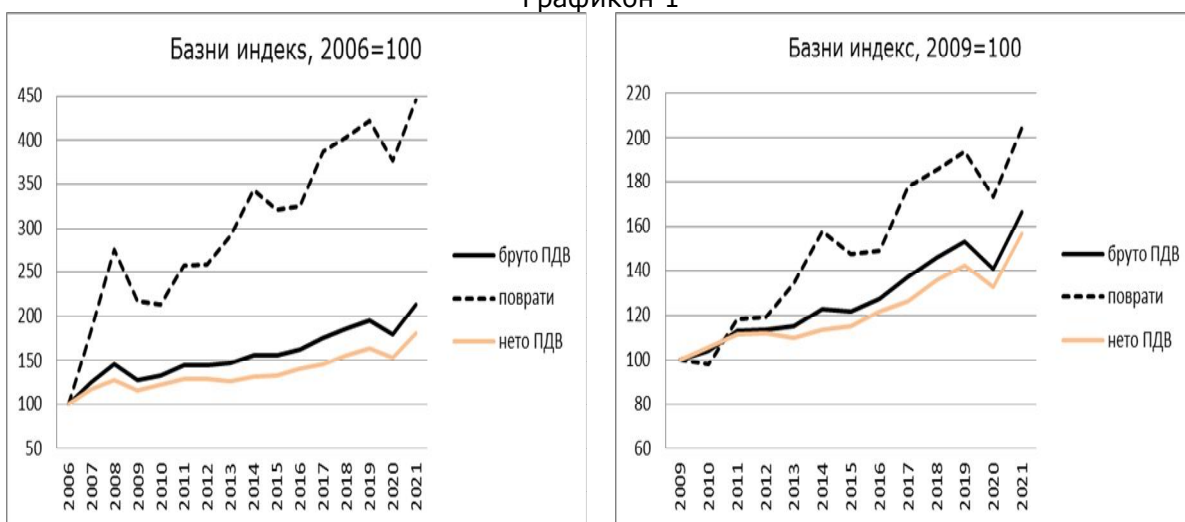
¹² Подаци за 2020. годину; "Глобални оквир фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини, 2022.-2024. година", Фискални савјет БиХ, март 2022

¹³ УИО, подаци за 2020. годину.

¹⁴ "Службени гласник БиХ", бр. 9/05, 35/05, 100/08 и 33/17.

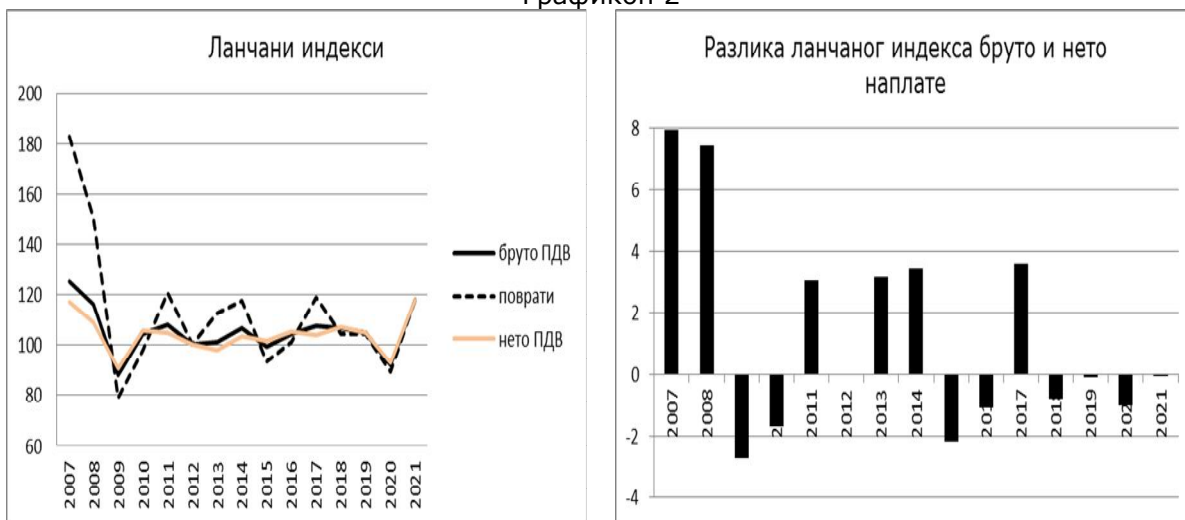
Због специфичности и турбуленција у исплатама поврата у 2006., 2007. и 2008. години, потребно је бруто и нето наплату упоредити и са 2009. годином, када се исплата ПДВ поврата стабилизовала. Када се та година узме као базна, нема тако значајних разлика у индексима бруто и нето наплате прихода од ПДВ-а (графикон 1, десно).¹⁵ У односу на 2009. годину бруто наплата ПДВ-а у 2021. години била је виша за 66,5%, исплата поврата за 104,6% а нето наплата за 56,7%.

Графикон 1

Извор: Приказ аутора на основу података УИО

Графикон 2

Извор: Приказ аутора на основу података УИО

На лијевој страни графикана 2. приказани су ланчани индекси бруто и нето наплате ПДВ-а, као и исплате поврата. Десна страна истог графикана приказује разлике ланчаних индекса бруто и нето наплате. У годинама у којим је та разлика позитивна, бруто наплата ПДВ-а је расла више него нето наплата, што значи да раст поврата ПДВ-а није пратио раст бруто наплате ПДВ-а. Таква ситуација је била посебно забиљежена у 2007. и 2008. години, због

¹⁵ Када се 2006. година узме као базна, стопе раста бруто и нето наплате у 2021. години разликују се за 32 п.п., док та разлика износи 9,9 п.п. у случају када се за базну годину узме 2009. година

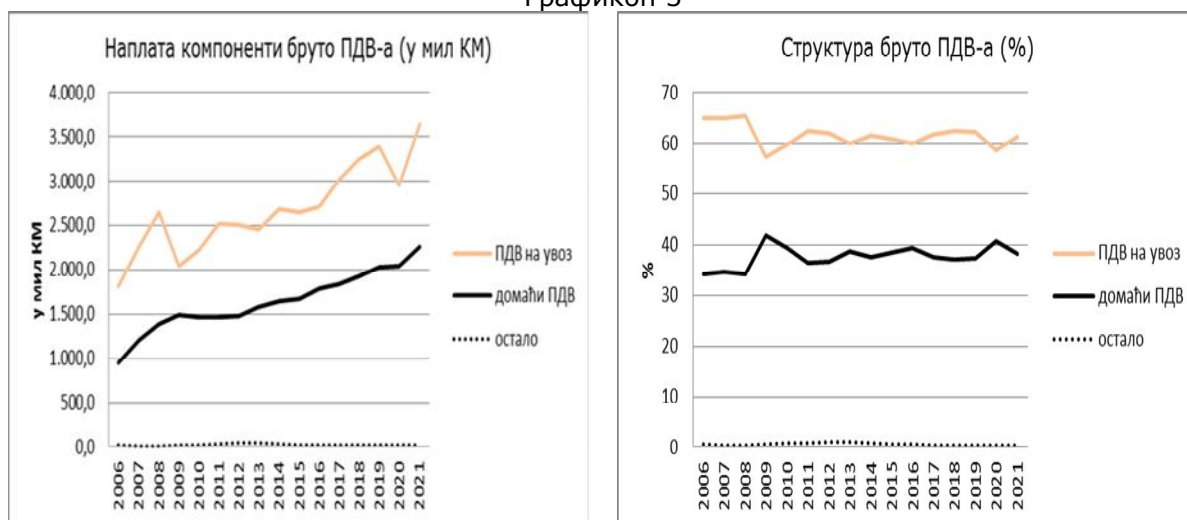
горе објашњених специфичности у исплатама поврата у претходним годинама (суспензија поврата у 2006. и проблем резерви у 2007. години).

II Структура бруто прихода од ПДВ-а

У графикону 3. је представљена структура наплате бруто ПДВ-а у периоду од 2006 до 2021. године, и то наплата појединих категорија прихода¹⁶ у мил КМ (лијево) и учешће (%) у бруто наплати (десно). Наплата прихода од **ПДВ-а на увоз** се у периоду од 2006 до 2021 дуплирала са 1.813,5 мил КМ на 3.640,4 мил КМ (базни индекс 200,7). У истом периоду се **наплата домаћег ПДВ-а** (ПДВ према пријавама) више него дуплирала са 953,4 мил КМ на 2.266,2 мил КМ (базни индекс 237,7).¹⁷ **Остали приходи од ПДВ-а** (аутоматски разрез, једнократне уплате, затезне камате и др.) имају мали пондер у бруто наплати ПДВ-а, углавном између 0,5% и 1%, а њихова наплата се, са успонима и падовима, у периоду од 2006 до 2021. године кретала између 15 и 48 мил КМ.

Приходи од ПДВ-а на увоз имају највеће учешће у бруто наплати. Удио ПДВ-а на увоз у бруто приходима од ПДВ-а се од увођења ПДВ-а (2006) до 2021. године кретао у распону од 57,4% (минимум из 2009. год.) до 65,5% (максимум из 2008. год.). У 2022. години је тај удио износио 61,4% (Графикон 3, десно).

Графикон 3

Извор: Приказ аутора на основу података УИО

III Утицај компоненти из националних рачуна на структуру бруто прихода од ПДВ-а

Босна и Херцеговина има релативно висок удио увоза роба и услуга у БДП-у. Према подацима Еуростат-а, удио увоза у БДП-у БиХ је виши од просјека Еврозоне за чак 10,8 процентних поена, а од показатеља за Хрватску за 3,8 процентна поена. Са друге стране, удио увоза у БДП-у БиХ је нижи него у Сјеверној Македонији (за високих 25,6 п.п.), Словенији (21,9 п.п.), те Црној Гори (6,4 п.п.) и Србији (5,9 п.п.).

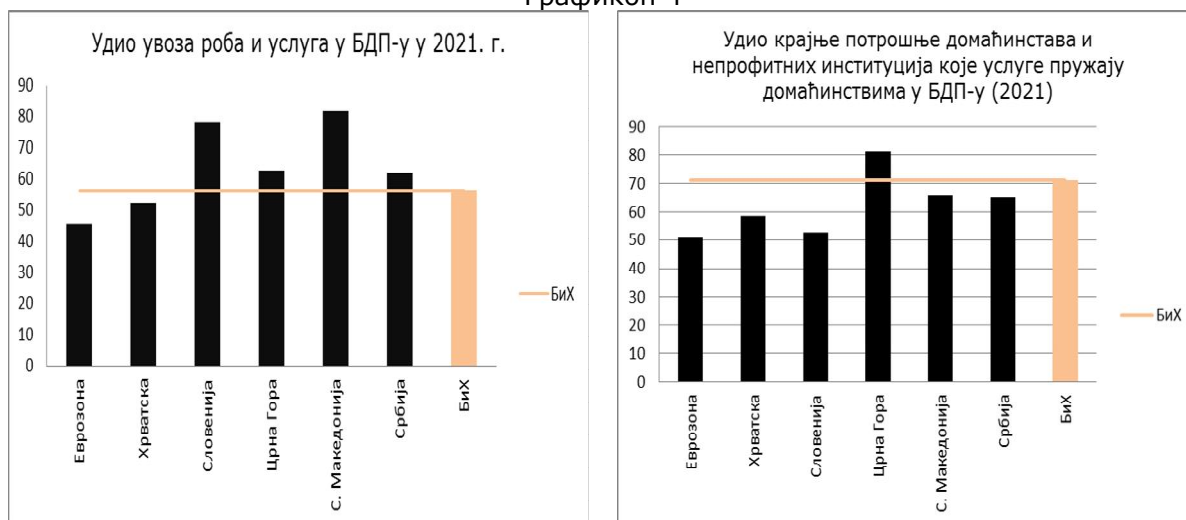
¹⁶ ПДВ на увоз, домаћи ПДВ и остали приходи од ПДВ-а

¹⁷ Треба имати на уму да је у 2006. години уведен ПДВ, те да су прве веће уплате забиљежене у мјесецу фебруару.

Удио крајње потрошње домаћинства и *NPISH*¹⁸ у БДП-у у БиХ је већи него у Еврозони и у земљама у окружењу, са изузетком Црне Горе.

Имајући у виду висок удио увоза и крајње потрошње у БДП-у, не изненађује чињеница да БиХ има велики удио у индиректним порезима прихода који се обрачунавају на увоз, као и уопште висок удио ПДВ-а, који је уствари порез на потрошњу, у БДП-у и укупним јавним приходима. Чак 71,4% бруто прихода од индиректних пореза у 2021. години обрачунато је на увоз (ПДВ на увоз, акцизе на увозне производе, царине и путарина из цијене увозних деривата нафте). Удио прихода од ПДВ-а у БДП-у је у Босни и Херцеговини је износио 10,6%¹⁹ у 2020. години и био је за 3,9 п.п. виши него у Еврозони.

Графикон 4

Извор: Приказ аутора на основу података Еуростат-а²⁰

Напомена: Подаци за крајњу потрошњу домаћинства и *NPISH* за Црну Гору односе се на 2020. годину

У наставку су представљени резултати регресионе анализе на основу података о бруто наплати ПДВ-а (УИО) и података о националним рачунима (БХАС).²¹ Анализирани су годишњи подаци у периоду од 2006 до 2021. године. Постављено је пет регресионих модела, гдје су зависне варијабле поједине компоненте бруто наплате ПДВ-а, а за независне варијабле изабране су одговарајуће компоненте БДП-а, обрачунатог по расходовном приступу. У свих пет случајева *P*-вриједност за све варијабле износи нула, што значи да су независне варијабле важне за моделе (сигнификантне на нивоу поузданости од 5%).²²

Резултати анализе показују да су приходи од ПДВ-а на увоз уско повезани са кретањем увоза роба и услуга у БиХ. Постављен је регресиони модел (модел (1), табела 1), гдје је зависна варијабла (*y*) „приходи од ПДВ-а на увоз“, а независна „увоз роба и услуга“. Коефицијент детерминације R^2 износи високих 98,9 %, што значи да варијабилност прихода од ПДВ-а на увоз наведеном регресионом моделу износи тај проценат. На основу резултата из модела регресије и формуле за израчун еластичности може се израчунати да је **просјечна**

¹⁸ *NPISH*- Непрофитне институције које услуге пружају домаћинствима (eng. *Non-Profit Institutions Serving Households*)

¹⁹ Израчун аутора на основу података УИО и БХАС

²⁰ Eurostat database, подаци повучени 25.07.2022.; табеле: "Imports of goods and services in % of GDP [TET00004]" и "Final consumption expenditure of households and non-profit institutions serving households [TEC00009]"

²¹ Бруто домаћи производ - ванредно саопштење од 19.07.2021. године (Таб.2.1); Агенција за статистику БиХ и Бруто домаћи производ према производном, доходовном и расходовном приступу, 2020. 28.02.2022; Агенција за статистику БиХ

²² *P*-вриједност је најмањи ниво сигнификантности при којем можемо одбацити нулту хипотезу. Нулта хипотеза је подржавана хипотеза која се држи истинитом, све док не постоје довољни докази за супротно (у нашем случају нултом хипотезом се претпоставља да независна варијабла нема утицаја на зависну).

еластичност прихода од ПДВ-а на увоз у односу на кретање увоза роба и услуга у БиХ у периоду 2006-2021 износила око 1.

На основу постављених регресионих модела (2) и (3), закључује се да приходи од домаћег ПДВ-а показују сличан степен условљености са кретањем издатака на финалну потрошњу (коэффициент детерминације 96,3%) као са кретањем бруто друштвеног производа (коэффициент детерминације 96,7%), уз значајне разлике у коэффициентима еластичности. Оба су изнад јединице, али је коэффициент доста већи у случају када је за зависну варијаблу узета финална потрошња.

На основу регресионог модела у којем је зависна варијабла „нето приходи од ПДВ-а“, а независна „издаци за крајњу потрошњу домаћинства, NPISH и владе“ (модел (4), табела 1), уз нижи коэффициент детерминације од 91,5%, добија се еластичност изнад јединице. Када се из укупних издатака за крајњу потрошњу изузме владина потрошња (модел (5), табела 1), добија се виши коэффициент детерминације у регресионом моделу (94,5%) и нешто виши коэффициент еластичности.

Табела 1. Резултати регресионе анализе

рб	Зависна варијабла	Независна варијабла	R Square	P-value	бр. посм.	еластичн.
(1)	ПДВ на увоз	увоз роба и услуга	98,9%	0,00	15	
(2)	Домаћи ПДВ	издаци за крајњу потрошњу домаћинства, NPISH и владе	96,3%	0,00	15	
(3)	Домаћи ПДВ	БДП	96,7%	0,00	15	
(4)	Нето ПДВ	издаци за крајњу потрошњу домаћинства, NPISH и владе	91,5%	0,00	15	
(5)	Нето ПДВ	издаци за крајњу потрошњу домаћинства и NPISH	94,5%	0,00	15	

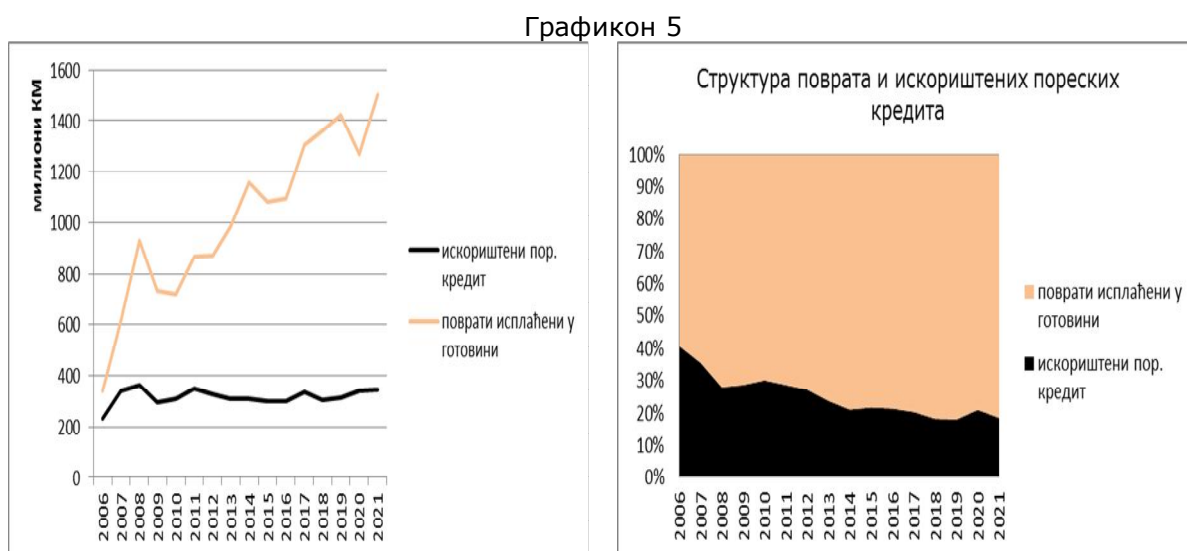
Легенда за висину еластичности

1	1-1,5	1,5-2
---	-------	-------

Извор: Калкулација аутора на основу података УИО и БХАС

IV Структура ПДВ поврата и искориштених кредита

На основу података из графикана 5. можемо закључити да се структура поврата ПДВ-а и искориштених пореских кредита у периоду од 2006-2021 значајно промијенила у корист исплаћених поврата. Искориштени порески кредити кретали су се у распону од 232 до 361 мил КМ током цијелог периода, док су исплаћени поврати нарасли са 338 мил КМ на 1,502 мил КМ.

Извор: Приказ аутора на основу података УИО

Остављањем права пореском обвезнику да, у случајевима када је улазни порез у пореском периоду већи од износа излазне пореске обавезе, одлучује да ли ће користити поврат или порески кредит *de facto* му се даје право да неким дијелом утиче на висину наплате бруто ПДВ-а у наредном периоду. Уколико порески обвезник коме је износ улазног пореза у пореском периоду већи од износа излазне пореске обавезе одлучи да користи поврат ПДВ-а а не порески кредит, његова одлука ће имати позитиван утицај на бруто наплату ПДВ-а у наредном пореском периоду и на раст поврата ПДВ-а. Уколико се обвезник одлучи на кориштење пореског кредита, бруто наплата ПДВ-а и исплате поврата ће бити мање него у случају кориштења права на исплату поврата. Обвезничково право да бира између наведене двије опције **неће имати значајног утицаја на турбуленције** у бруто наплати ПДВ-а уколико нема већих промјена у одлукама великих ПДВ обвезника о начину измирења обавеза, односно кориштењу кредита или поврата. Са друге стране, избор између двије варијанте **уопште нема утицаја на висину нето** наплате ПДВ-а, осим уколико дође до већих од уобичајених прелијевања остварења потраживања (кориштење кредита или исплата поврата) у наредну фискалну годину, али и тада су дугорочни ефекти на нето наплату неутрални.

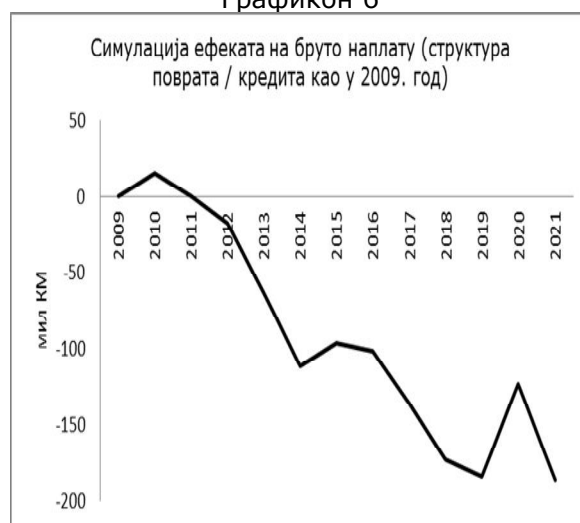
Табела 2. Утицај избора обвезника за поврат или порески кредит на бруто наплату ПДВ-а

Избор обвезника	Утицај на бруто наплату	Објашњење
Поврат ПДВ-а	↑	Уколико је износ улазног пореза у пореском периоду већи од износа излазне пореске обавезе за исти период, а обвезник бира поврат разлике, наредну обавезу обвезник измирује уплатом средстава на ЈР УИО . Измиривање наредне обавезе уплатом на ЈР значи позитиван утицај на бруто наплату.
Порески кредит	↓	Ако је износ улазног пореза у пореском периоду већи од износа излазне пореске обавезе за исти период, а обвезник бира да му се не изврши поврат разлике, него да се она призна као порески кредит, тада обвезник пребија наредну доспјелу обавезу са висином потраживања по основу одобреног пореског кредита . Пребијањем доспјеле обавезе, долази до негативног утицаја на бруто наплату у висини одобреног пореског кредита.

Извор: Илустрација аутора

На основу стварних података о реализованим исплатама поврата и висином искориштених пореских кредита, те на основу објашњења о утицају избора обвезника између те двије опције на бруто наплату ПДВ-а, може се израчунати како би неизмјењена структура остварења потраживања ПДВ обвезника у виду поврата и искориштених кредита утицала на бруто наплату у одређеној години. Када би, у хипотетичком примјеру, структура поврата и искориштених кредита била као у 2009. години²³ а њихов укупни износ одговарао стварној реализацији по годинама, при томе занемарујући ефекте временских помака од настанка потраживања до исплата поврата и кориштења пореских кредита, може се направити симулација ефеката на бруто наплату и поврате у свим наредним годинама посматраног периода. **Нето наплата ПДВ-а би, наравно, остала једнака.** Симулација је представљена у графикону 6. У наведеном примјеру би ефекти били највећи у 2021. години, када би и бруто наплата ПДВ-а и исплате поврата биле за око 186 мил КМ мање од остварених цифара.

Графикон 6

Извор: Калкулација аутора на основу података УИО

Како би се занемарили ефекти избора обвезника за поврат или порески кредит, у **анализама дугорочних трендова наплате, најисправније је рјешење поредити нето наплату ПДВ-а.** Осим тога, за разлику од бруто наплате индиректних пореза, нето наплата је једини фактор који утиче на кретање прихода од индиректних пореза опште владе, јер су то заправо приходи који се, након измиривања обавеза према пореским обвезницима, сливају у јавне буџете.

²³ Година када се стабилизовала исплата ПДВ поврата.

Анализа наплате прихода од акциза на кафу

(пише: Мирјана Поповић, стручни савјетник - макроекономиста)

1. Увод

Акцизни производи као и износи акцизе који се примјењују на одређене акцизне производе варирају од земље до земље и од производа до производа. Акциза се примјењује на производе који се сматрају луксузом или производе који се сматрају штетним по здравље становништва и околину. Иако је основни циљ примјене акцизе смањење потражње и потрошње одређеног акцизног производа из социјалних, здравствених и економских разлога, као и из разлога очувања и заштите животне средине, са становишта владиних политика једне земље циљ увођења акциза може се приписати повећању јавних прихода кроз наплату прихода од акциза.

У Босни и Херцеговини (у даљем тексту: БиХ) кафа се опорезује порезом на додатну вриједност и акцизом. БиХ је земља дугогодишње културне традиције потрошње кафе, те је тржиште кафе у земљи прилично распрострањено, од потрошње у домаћинствима, до угоститељских и туристичких објеката. Под утицајем глобализације, у посљедњој деценији забиљежен је додатни раст укупне потрошње кафе како на глобалном нивоу, тако и у земљи. С обзиром на поменути културолошки значај и снажан раст потрошње кафе у земљи, акцизе на ову врсту производа имају одређени учинак у смислу повећања прихода.

Кафа је достигла фазу у којој се развија од традиционалног пића у пиће које је у складу са глобалним трендовима и преференцијама западних потрошача. Промјене демографије као што је старија или претежно млађа популација, те практичност, такође одређују потрошњу кафе у земљи. Повећава се потражња за мјешавинама инстант кафе или еспресо кафе, док успостављена традиција испијања такозване турске или домаће кафе наставља да подржава продају свјеже мљевене кафе у земљи.

Утицај спољних фактора као што су појава пандемије вируса Covid-19 у 2020. години, изолација и мјере социјалног дистанцирања, имале су одређени утицај на потрошњу кафе. Тако је, појава пандемије имала негативан утицај на тржиште потрошње кафе, односно на наплату прихода од акциза на овај акцизни производ у посматраном временском периоду. Поред негативног утицаја на потрошњу кафе, мјере уведене у борби против ширења вируса изазвале су и друге бројне негативне економске посљедице у земљи и глобално. Забрана окупљања и друге мјере уведене против ширења вируса, преоријентисали су потрошаче на потрошњу кафе у кућним условима, односно на потрошњу такозване домаће или турске кафе, инстант кафе, кафе у "капсулама" из кућних кафе апарата и слично, док је потрошња еспресо кафе која се највише конзумира у баровима и ресторанима смањена. Анализом у наставку, приказано је кретање наплате прихода од акциза на кафу у БиХ као и утицај спољних фактора на наплату ових прихода.

2. Политика опорезивања кафе у Босни и Херцеговини

У смислу Закона о акцизама у БиХ²⁴ (у даљем тексту: Закон) којим су дефинисани акцизни производи и политика њиховог опорезивања, кафом се сматра: (i) сирова кафа (са или без кофеина); (ii) пржена кафа (са или без кофеина), у зрну или мљевена; (iii) љуске и опне пржене кафе, (iv) остали производи од кафе који у себи садрже 50% и више кафе²⁵. Приходи по основу акциза на кафу уплаћују се на Јединствени рачун Управе за индиректно

²⁴ „Службени гласник БиХ“, бр. 49/09, 49/14, 60/14 и 91/17.

²⁵ Акциза на кафу плаћа се за један килограм нето тежине кафе. Ако се кафа ставља у промет у паковањима већим или мањим од једног килограма, акциза се плаћа пропорционално количини у паковању.

опорезивање, а њихова расподјела врши се у складу са [Законом о уплатама на јединствени рачун и расподјели прихода](#)²⁶.

Од почетка примјене актуелног Закона, тачније од 01. јула 2009. године, акциза на кафу плаћа се искључиво приликом прекограничног промета, односно приликом увоза, чиме се стимулишу домаћи прерађивачи кафе.

Преглед актуелних акцизних производа према Закону приказан је у Оквиру 1.

Оквир 1.

<p>Члан 4. (Акцизни производи)</p>
<p>а) нафтни деривати; б) дуванске прерађевине; ц) безалкохолна пића; д) алкохол, алкохолна пића и воћна природна ракија; е) пиво и вино; ф) кафа; г) биогориво и биотечности.</p>

Извор: Закон о акцизама у БиХ

Преглед акцизних стопа према важећој легислативи приказан је у Оквиру 2.

Оквир 2.

<p>Члан 20. (Износи акцизе на кафу)</p>
<p>За кафу акциза се плаћа приликом увоза по килограму, и то за:</p>
<p>а) сирову кафу 1,5 КМ; б) пржену кафу (у зрну или мљевена) 3,00 КМ; ц) љуске и опне пржене кафе и остале производе од кафе 3,50 КМ.</p>

Извор: Закон о акцизама у БиХ

3. Годишње кретање прихода од акциза на кафу

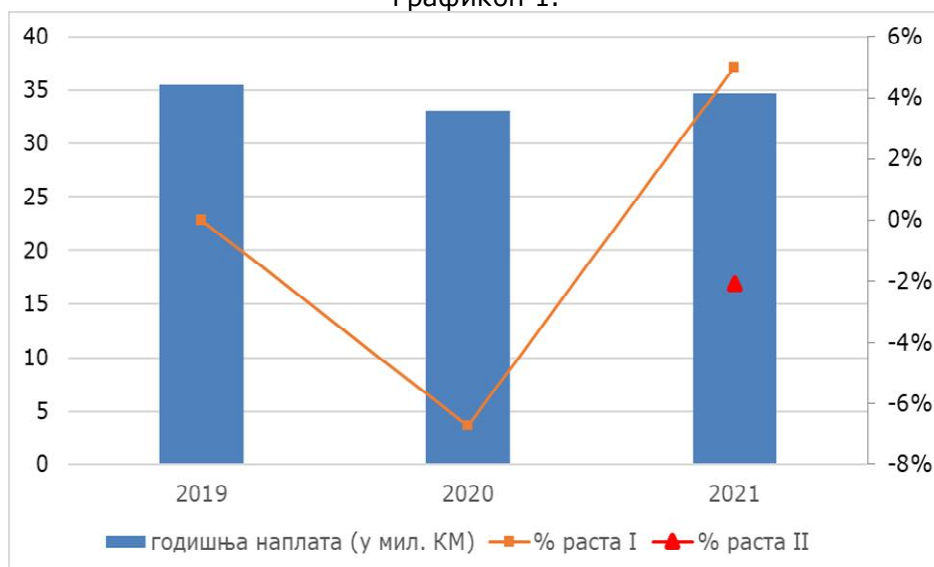
Фокус годишње анализе је трогодишњи временски период 2019-2021. година. Овом временском серијом обухваћено је кретање наплате прихода од акциза на кафу у години прије појаве пандемије вируса корона, затим кретање наплате ових прихода у години појаве пандемије и увођења најригорознијих мјера у борби против ширења вируса, те у години након попуштања мјера. У посматраном трогодишњем периоду, укупни приходи од акциза на кафу учествују од 2,3% до 2,5% у укупним приходима од акциза на годишњем нивоу.

Графиконом 1 приказано је кретање годишње наплате прихода од акциза на кафу током периода 2019-2021. година, у милионима КМ (лијева вертикална скала), те годишња стопа раста ових прихода (десна вертикална скала)²⁷.

²⁶ „Службени гласник БиХ”, бр. 55/04 и 34/07.

²⁷ 2019. година кориштена као база

Графикон 1.

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

На пад прихода од акциза на кафу у 2020. години утицала је пандемија Covid-19, мјере изолације, као и затварање граница, те је забиљежен пад наплате прихода од акциза на кафу у односу на 2019. годину за 6,7% (графикон 1, % раста I). Благи опоравак у наплати ових прихода, односно раст за 5,0% забиљежен је у 2021. години у односу на 2020. годину (графикон 1, % раста I), док је у односу на 2019. годину такође забиљежен пад за 2,1% (графикон 1, % раста II). У наставку је дат преглед кварталне и мјесечне наплате прихода од акциза на кафу у БиХ, те детаљнија анализа.

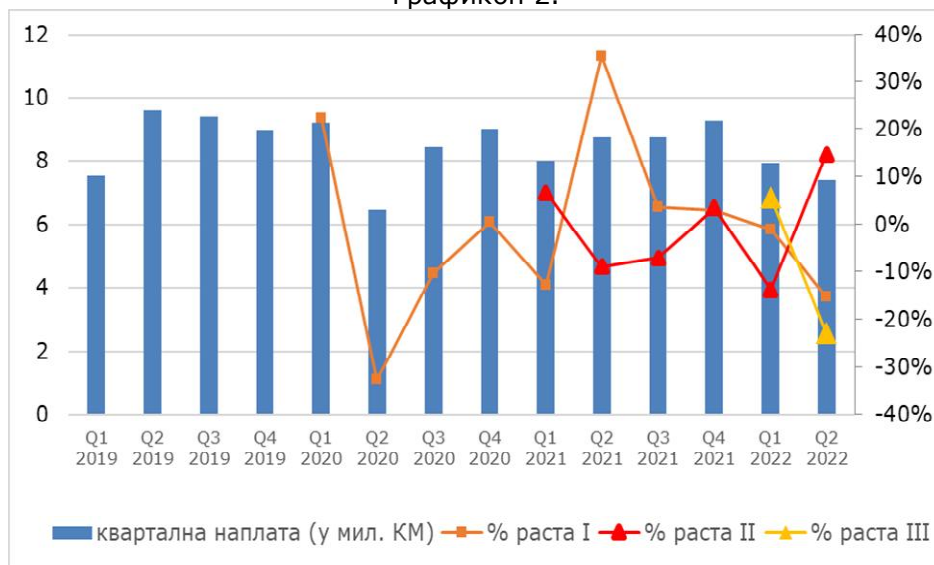
4. Квартално кретање прихода од акциза на кафу

Квартална анализа наплате прихода од акциза на кафу даје приказ о кретању прихода под утицајем пандемије и утицајем мјера предузетих у циљу сузбијања ширења вируса на кварталном нивоу. Такође, кварталном анализом обухваћен је период прва два квартала текуће године који су обиљежени почетком рата између Русије и Украјине, те инфлацијом на глобалном нивоу.

Графиконом 2 приказано је квартално кретање наплате прихода од акциза на кафу, у милионима КМ (лијева вертикална скала), те годишња стопа раста ових прихода (десна вертикална скала), за период Q1 2019 – Q2 2022. године²⁸.

²⁸ 2019. година кориштена као база

Графикон 2.

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

Анализом кварталног кретања прихода од акциза на кафу у првим кварталима у посматране четири године, највећа наплата забиљежена је у првом кварталу 2020. године, те у односу на први квартал 2019. године већа је за 22,3% (графикон 2, % раста I). У првом кварталу 2021. године забиљежено је смањење у наплати ових прихода у односу на први квартал 2020. године за 12,8% (графикон 2, % раста I), док је у односу на први квартал 2019. године наплата већа за 6,6% (графикон 2, % раста II). Наплата прихода од акциза на кафу у првом кварталу текуће године мања је за 1,1% у односу на први квартал 2021. године (графикон 2, % раста I), те за 13,8% у односу на први квартал 2020. године (графикон 2, % раста II), док је у односу на први квартал 2019. године наплата ових прихода већа за 5,5% (графикон 2, % раста III).

Као резултат ригорозних мјера у борби против пандемије, у другом кварталу 2020. године забиљежен је значајан пад прихода од акциза на кафу за 32,7% у односу на други квартал 2019. године (графикон 2, % раста I). У другом кварталу 2021. године забиљежен је опоравак у наплати ових прихода на кварталном нивоу у односу на исти период претходне године за 35,3% (графикон 2, % раста I), међутим у односу на исти квартал прије пандемије и даље је у паду за 9,0% (графикон 2, % раста II). Други квартал 2022. године карактерише смањење наплате прихода од акциза на кафу у односу на исти квартал 2021. године за 15,3% (графикон 2, % раста I), док је у односу на исти квартал 2020. године забиљежено повећање наплате ових прихода за 14,6% (графикон 2, % раста II). У односу на други квартал 2019. године наплата је мања за 22,9% (графикон 2, % раста III).

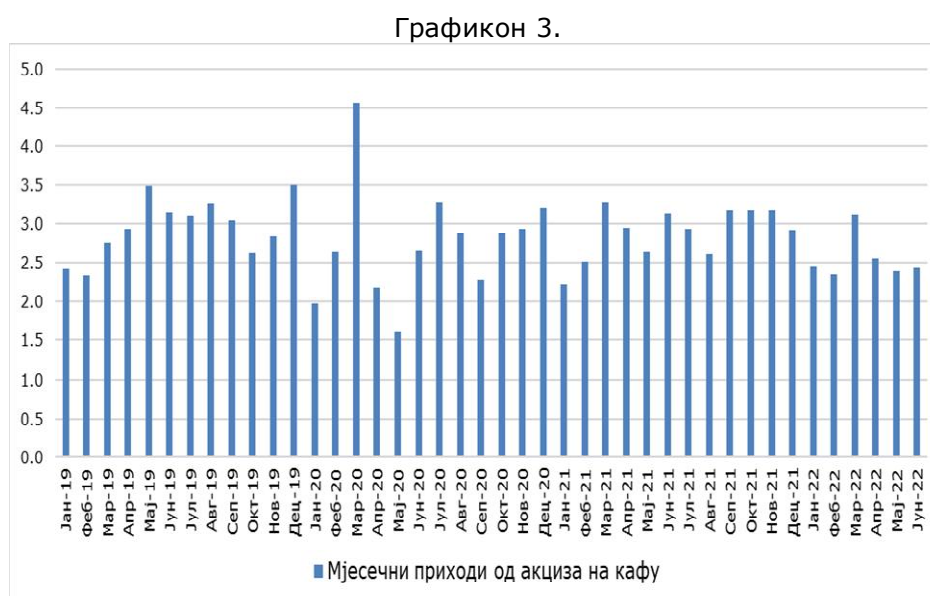
Након наглог смањења наплате прихода од акциза на кафу у другом кварталу 2020. године проузрокованог мјерама у борби против ширења вируса корона, на шта је највише утицало затварање и ограничавање рада угоститељских објеката у којима је потрошња кафе велика, попуштање мјера у трећем кварталу 2020. године резултовало је благим опоравком у наплати ових прихода. Благо опоравак, није био довољан да надмаши наплату прихода од акциза на кафу из трећег квартала 2019. године, те су у поређењу с тим периодом ови приходи за 10,4% мањи у трећем кварталу 2020. године (графикон 2, % раста I). У трећем кварталу 2021. године наплата ових прихода већа је за 3,6% у односу на трећи квартал 2020. године (графикон 2, % раста I), док је у односу на трећи квартал 2019. године мања за 7,2% (графикон 2, % раста II).

У четвртим кварталима, наплата укупних прихода од акциза на кафу има благу тенденцију раста. Тако је, у четвртном кварталу 2021. године наплаћено више ових прихода за 2,8% у односу на четврти квартал 2020. године (графикон 2, % раста I), те за 3,4% више у односу на исти квартал 2019. године (графикон 2, % раста II).

5. Мјесечно кретање прихода од акциза на кафу

До израде ове анализе, мјесечни подаци о наплаћеним приходима од акциза на кафу доступни су закључно са јуном текуће године, те је графиконом 3 приказана мјесечна динамика кретања прихода од акциза на кафу за период јануар 2019. - јуни 2022. године²⁹. Анализом је обухваћен период прије појаве пандемије Covid-19, период у току појаве пандемије Covid-19 и период након појаве пандемије Covid-19, као и период почетка кризе проузроковане ратом у Украјини који је почео крајем фебруара 2022. године, те период галопирајуће инфлације на глобалном нивоу која се у великој мјери одразила на економију БиХ.

Графиконом 3 приказано је мјесечно кретање прихода од акциза на кафу за наведени период, у милионима КМ (лијева вертикална скала).

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

У посматраном временском периоду, највећа наплата укупних прихода од акциза на кафу на мјесечном нивоу забиљежена је у марту 2020. године, у којем су ови приходи за 66,2% већи у односу на исти мјесец 2019. године, за 39,8% у односу на март 2021. године, те за 46,3% већи у односу на март текуће године (графикон 3). Први случајеви коронавируса у БиХ забиљежени у марту 2020. године, неизвјесност и најава "lockdown-a" утицали су на стварање велике количине залиха кафе код становништва, што доводи до значајног повећања у наплати прихода од акциза на кафу. Након марта 2020. године, долази до потпуног затварања, а касније до благог и постепеног попуштања мјера, односно до ограниченог рада угоститељских објеката, што је резултовало смањењем наплате прихода од акциза на кафу у априлу и мају исте године (графикон 3). Како је кафа "изговор" за разна окупљања и дружења, мјере изолације и забрана окупљања значајно су допринијели смањењу прихода од акциза на овај акцизни производ.

²⁹ Последњи расположиви подаци

Од средине прошле године цијене кафе на свјетском тржишту постепено расту. Мраз који је средином 2021. године погодио поља кафе у Бразилу, као и дуги период суше, узроковали су прво поскупљење сирове кафе на свјетском тржишту у посматраном временском периоду. Затим, рат између Русије и Украјине који је почео крајем фебруара текуће године и галопирајућа инфлација на глобалном нивоу, проузроковали су поскупљење транспорта, материјала и амбалаже за паковање, а што је додатно утицало на повећање цијена кафе. Утицај новонасталих спољних фактора на наплату прихода од акциза на кафу у БиХ, приказан је графиконом 4 кроз мјесечно кретање наплате ових прихода за првих шест мјесеци текуће године у поређењу са истим мјесецима претходне три године.

Графикон 4

Извор: Подаци Управе за индиректно опорезивање БиХ, приказ ОМА

У јануару текуће године забиљежено је повећање наплаћених прихода од акциза на кафу у односу на јануар претходне три године. Тако су у јануару текуће године, у односу на јануар 2019. године ови приходи већи за 0,7%, у односу на јануар 2020. године већи за 23,4%, док су у односу на јануар 2021. године већи за 9,9%.

Наплата прихода од акциза на кафу у фебруару текуће године већа је за 0,9% у односу на исти мјесец 2019. године, док је у односу на исти мјесец 2020. године мања за 10,7%, те у односу на исти мјесец 2021. године мања за 6,4%.

Март мјесец 2022. године карактерише смањење наплате прихода од акциза на кафу у односу на исти мјесец претходне двије године, док је у односу на март 2019. године, наплата ових прихода у благом порасту за 13,6%. Наплаћени приходи од акциза на кафу у марту 2022. године су за 31,7% мањи у односу на март 2020. године када су ови приходи били највећи на мјесечном нивоу у посматраном временском периоду, те за 4,8% мањи у односу на март прошле године.

У априлу текуће године приходи од акциза на кафу нижи су за 12,9% у поређењу са априлом 2019. године, док је у односу на април 2020. године наплата ових прихода већа за 17,1%. С обзиром да је април 2020. године мјесец у којем су застали сви редовни животни токови као посљедица Covid-19 шока, исти није адекватан за поређење. У односу април 2021. године наплата ових прихода је мања за 13,4%.

У мају текуће године наплаћено је 31,4% мање прихода од акциза на кафу у односу на исти мјесец 2019. године, док је у односу на исти мјесец 2020. године наплата ових прихода већа

за 49,6%. У поређењу са истим периодом прошле године, приходи од акциза на кафу у мају текуће године мањи су за 9,3%.

Приходи од акциза на кафу наплаћени у јуну текуће године су у паду у односу на исти мјесец претходне три године. Ови приходи наплаћени у јуну текуће године мањи су за 22,8% у односу на јуни 2019. године, за 8,6% у односу на јуни 2020. године, те за 22,2% у односу на јуни претходне године.

Мјесечна анализа показује смањење прихода од акциза на кафу на мјесечном нивоу у другом кварталу текуће године у односу на исти период 2021. и 2019. године (изузимајући други квартал 2020. године који због шока Covid-19 није упоредив). Повећање цијена кафе узроковано инфлацијом, није осигурало повећање прихода од акциза на кафу у априлу, мају и јуну текуће године, већ је резултовало смањењем потрошње. Нижа наплата прихода од акциза на кафу посљедица је смањења броја резидената у земљи, те посљедица преференција потрошача. С друге стране, раст цијена кафе на свјетском тржишту могао би довести до инфлационих притисака, те поремећаја у ланцима снабдијевања. Очекивања су да ће у љетним мјесецима, повећаним туристичким и угоститељским садржајима, већим бројем нерезидената, туриста, дијаспоре и грађана БиХ на привременом раду у иностранству, приходи од акциза на кафу бити у порасту, а што ће бити предмет анализе у једном од наредних билтена Одјељења.